

Para Harcama Özgürlüğü

2005-08-11 15:27:34

Belirli hizmetlerin devlet tarafından sağlanması, harcamaların sizin paranızla başkası tarafından yapılması anlamına gelir. Bir gün biri çıkıp size 'sen paranı harcamasını bilmiyorsun. Parayı sen bana ver. Ben senin adına harcayayım' dese herhalde en iyi ihtimalle gülüp geçersiniz. Çünkü bilirsiniz ki parayı en iyi onu kazanan harcar. Ancak yıllardır belirli alanlarda devlet bizim paramızı bizim adımıza harcamaktadır.

Bu durum Milli Savunma gibi bir alanda kabul edilebilir. Çünkü benim gibi sıradan bir vatandaşın ülkenin savunması için ne kadar asker gücüne, ne kadar ve ne cins silahlara sahip olacağı bilmesi mümkün değildir. Bu nedenle bu işi benim adıma devletin yerine getirmesi makul karşılanabilir. Ancak hangi hastaneye gideceğime, çocuğumu hangi okula göndereceğime kendim Ankara'daki bürokratlardan çok daha iyi karar verebilirim.

Satın alma kararlarının merkezi otorite tarafından verilmesi ekonomik açıdan etkin olmayan sonuçlar doğurur. Sosyalist ülkelerde bürokratlar yıllarca insanların hangi ekmeği tüketeceğine dahi karar verdiler. Bugün o ülkelerde çok az sayıda insan o günlere geri dönmek istiyor. Bizde de geçmişte televizyonda ne izleyeceğimize bile devlet karar veriyordu. Sanırım bugün hemen hiç kimse o günlere dönmek istemez. Geçen hafta gazetelerde okuduğum bir haber eğitim alanın da da seçme özgürlüğümüzün yakında başlayacağını müjdelemekteydi. Bu habere göre hazırlanan taslak yasalaşırsa veliler çocuklarının eğitim harcamalarını vergiden düşebilecekler. Böylece, daha önceden çok maliyetli bulduğu için çocuklarını özel okula gönderemeyenlerden (seçme şansına sahip olmadığı için devlet okuluna göndermek zorunda kalanlardan) bazıları maliyetler düşeceği için çocuklarını özel okullara gönderebilecekler. Bazı öğrenciler artık okullarını, öğretmenlerini seçebilecekler. Veliler ve öğrenciler tarafından tercih edilmek için okullar birbirleri ile yarışacaklar.

Bu uygulamanın en önemli getirisi vatandaşlara seçme özgürlüğü vermesi ve eğitim kalitesini yükseltecek olması. Bazıları bu uygulamanın her zaman olduğu gibi sadece zenginlere yarayacağını düşünüyor. Halbuki bazı öğrenciler özel okullara gittiği için devlet okullarındaki sınıflardaki mevcut giderek azalacak, böylece o okullarda okuyanlar da daha iyi bir eğitim alacaklar. Yapılan eleştirilerin bir kısmı haklı. Çünkü devlet, bugün de eğitime harcadığı parayı velilerin tamamına verip, onların kendi okullarını seçmelerine olanak tanıyabilir. Diğer taraftan da okulları da mali olarak özerk hale getirir. Böylece onlarda daha çok müşteri çekmek için rekabet ederler. Ancak bu bir zihniyet değişikliği gerektirdiği için belki ileriki aşamalarda bunları da yapmak mümkün olacaktır.

Başlaması planlanan uygulamanın daha etkin olabilmesi için vergi iadesinin nasıl yapılacağı iyi düzenlenmelidir. Eğer yapılan harcamanın tamamı vergiden düşülürse bu vergi gelirlerinde önemli bir kayba neden olacaktır. Çünkü birçok kişinin ödediği yıllık vergi miktarı sıradan bir özel okulun yıllık ücretinden azdır. İster vergiden isterse matrahtan düşülsün veliler devletten ne kadar paramı kurtarsam kârdır zihniyetiyle hareket edecekleri için bu eğitim maliyetlerini yükseltecektir. Onun yerine hükümetin hesabını yapıp bir öğrenciye kendisi devlet okulunda ne kadar para harcıyorsa sadece o kadar tutarı velilere iade etmesi gerekir. Bu her anlamda en adil ve etkin çözüm olacaktır. Örneğin, bu tutar 1000 YTL ise devlet bu sene bu tutarı çocuğunu özel okula gönderecek velilere iade edeceğini baştan ilan eder. Bu tutarın velilere

ödenmesi adil bir çözümdür. Çünkü çocuğunu özel okula gönderen veli devletin eğitim hizmetinden yararlanmamaktadırlar. Bu devlete de ilave bir yük getirmez. Diğer taraftan veliler 1000 YTL'nin üzerine fark koyup isterlerse çocuklarını özel okullara yollayabileceklerdir. Özel okul aidatı ile 1000 YTL arasındaki fark ne kadar düşük olursa o kadar fazla kişi çocuğunu özel okula yollayabilecektir. Bu nedenle daha fazla öğrenci çekmek isteyen özel okul sahipleri fiyatlarını düşüreceklerdir. Bu da tüketicilerin refahını arttıracaktır. Dolayısıyla herkes kazanacaktır.

Bu sistemin bir kazananı da öğretmenler olacak. Daha önce yeteneklerine ve çabalarına bakılmaksızın ücretlendirilen öğretmenler arasından iyi olanlar özel okullarda daha iyi ücret alma fırsatı bulacak, belki de iyi öğretmenlerini özel okullara kaptırdığını gören devlet de performansı dikkate alan bir ücret sistemine geçmek zorunda kalacaktır. Son olarak özel okulların sayısı artacak, bu da birçok kişiye istihdam, ve devlete daha fazla vergi kazancı anlamına gelecektir.